

Medisin og kunst

Migrene og kunst

Kunst kan gi migrenepasienter en måte å illustrere smerter, følelser, visuelle inntrykk og sosiale følger av anfall på. Begrepet «migraine art» ble innført i 1973 av Derek Robinson. Han var kurator for samlingen *The Migraine Art Collection*, som inneholder 562 bilder laget av migrenepasienter. Samlingen er i flere studier blitt brukt som visuelt bibliotek for migreneaura.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Georg Bollig

georg.bollig@sthf.no

Eva Undall

Klinikk for akuttmedisin/smerteenheten

Tore Mørland

Nevrologisk avdeling

Sykehuset Telemark

3710 Skien

Klaus Podoll

Psykiatrisk avdeling

Universitetsklinikk Aachen

50274 Aachen

Tyskland

Mennesker med migrene startet tidlig å bruke tegninger og bilder for å beskrive sykdomssymptomene. 5–10 % av befolkningen lider av migrene, men det er kun et fåtall av dem som har migrene med aura. Arafenomener omfatter kortvarige nevrologiske forstyrrelser før hodepinefasen. Hyppigst er visuelle symptomer og parestesier, sjeldnere er motoriske symptomer, språkforstyrrelser eller endret bevissthet. Mest sannsynlig finner vi de første bildene av visuell migreneaura i boken *Scivias* av Hildegard von Bingen (1098–1179) (1). Abbedissen tolket dette som religiøse visjoner. Den første medisinske publiseringen av migreneskotomer ble gjort i 1845 av Christian Georg Theodor Ruete (1810–67). På 1800-tallet ble illustrasjoner av

typisk sikkakkaura publisert av berømte nevrologer som Charcot (1825–93), Babinski (1857–1932) og Gowers (1845–1915). Synonymer er *scotoma scintillans*, *teichopsia* og «fortification spectra». Kunstnere har brukt sine migrenesymptomer som inspirasjonskilde (2). Tegninger laget av pasienter med hodepine kan brukes til å stille diagnosen (3).

Migrenekunst

Derek Robinson, som hadde bakgrunn i farmasøytisk industri, utviklet begrepet migrenekunst (*the migraine art concept*) i 1973. Begrepet «kunst» er her brukt i videste betydning, uten estetisk evaluering. Tanken var at migrenekunst kunne gi et visuelt uttrykk for erfaringer under migreneanfall. I tillegg er det blitt brukt til å skape oppmerksomhet omkring migrene og mulighetene for behandling av tilstanden.

Via en primærlege ble Robinson kjent med frøken J.R.B., en 42 år gammel lærer som hadde hatt basilarismigrene siden barndommen. Hun pleide å illustrere smerter (fig 1) og aurasymptomer (fig 2) med tegninger og bilder for å få legen til å forstå problemene knyttet til migrenen. Sammen med Peter Wilson, stifter av den britiske migreneforeningen, utlyste Robinson en

migrenekunstkonkurranse i 1980. Konkurransen var et samarbeidsprosjekt mellom et farmasøytisk selskap og migreneforeningen og fikk stor oppmerksomhet. Deltakere var migrenepasienter som ble bedt om å tegne eller male egne inntrykk av visuelle forstyrrelser, smerter og sosiale følger eller handikap knyttet til migreneanfall. I perioden 1980–87 ble det holdt fire konkurranser, og ca. 900 bilder ble sendt inn fra mange land. Samlingen omfatter i dag 562 bilder. Derek Robinson var kurator for samlingen til han døde i 2001. *The Migraine Art Collection* er et nesten fullstendig artotek over visuelle migrenesymptomer.

Bildene fremstiller visuelle symptomer (skotomer, visuelle hallusinasjoner og illusjoner) og ikke-visuelle symptomer (for eksempel smerte og parestesier). Det finnes både kjente kliniske observasjoner og fenomener som tidligere ikke er beskrevet i medisinsk litteratur. Interessante observasjoner er blant annet forstyrrelser i kroppsoppfatningen, inkludert makro- og mikrosomatognosia (en følelse av at kroppen er større eller mindre enn det den i virkeligheten er), og ut-av-kroppen-opplevelser.

Reproduksjoner av migrenekunst er publisert i flere medier. Filmen *The Art of*

Figur 1 Migrenesmerter (ca. 1964). Miss J.R.B.

Figur 2 Visuell aura (ca. 1967). Miss J.R.B.

Migraine fikk i 1984 en pris fra British Medical Association. Den første vitenskapelige artikkelen ble publisert i *Cephalalgia* av Marcia Wilkinson & Derek Robinson, basert på en analyse av 207 bilder (4). Etter 1998 er samlingen blitt undersøkt videre og er blitt omtalt i flere vitenskapelige publikasjoner. Noen resultater og bilder finnes på Internett (www.migraine-aura.org). Utstillinger av originalbilder i England og andre land gav mulighet til å formidle den visuelle og følelsesmessige kraften i uttrykket. I 1987 ble deler av samlingen vist på utstillingen *The Art of Migraine* i Boston, og i 1991 i San Francisco under tittelen *Mosaic vision*. Gjennom utstillingen i San Francisco fikk Oliver Sacks, kjent forfatter og professor i nevrologi, kontakt med Derek Robinson. Han brukte noen av bildene til å illustrere sin bok om migrene (5). I 1997 ble de vist for første gang i Tyskland. Under tittelen *Kunst im Kopf* ble samlingen utstilt ved det evangeliske sykehuset i Oberhausen i Tyskland. Noen av bildene fra samlingen *The Migraine Art Collection* og bilder laget av hodepinebarn fra Oberhausen ble for

første gang vist i Norge ved Sykehuset Telemark i utstillingen «Migrene og kunst» høsten 2004.

Avslutning

Migrene kan, ved siden av å være en plagsom og periodevis invalidiserende sykdom, være en inspirasjonskilde til skapende kunstnerisk aktivitet. Noe av dette formidles i samlingen *The Migraine Art Collection*. Bildene kan være til hjelp for å forstå lidelser og symptomer knyttet til migrene som kan være vanskelige å forklare språklig. Fremstillingen kan bidra til å øke forståelsen og gi økt aksept av migrene som sykdom.

Litteratur

1. Singer C. *Studies in the history and method of science. First series.* Oxford: Clarendon Press, 1917.
2. Podoll K, Robinson D. Visual migraine aura as source of artistic inspiration in professional painters. *Neurol Psychiat Brain Res* 2001; 9: 81–94.
3. Stafstrom CE, Rostasy K, Minster A. The usefulness of children's drawings in the diagnosis of headache. *Pediatrics* 2002; 109: 460–72.
4. Wilkinson M, Robinson D. Migraine art. *Cephalalgia* 1985; 5: 151–7.
5. Sacks OW. *Migraine.* Berkeley, CA: University of California Press, 1992.